

Viure dins de la notícia. Covid-19 i fotografia de premsa a Catalunya¹

Living inside the news. Covid-19 and press photography in Catalonia

Pere Freixa

Doctor i professor del Departament de Comunicació de la Universitat Pompeu Fabra i membre del grup de recerca DigiDoc.
pere.freixa@upf.edu

Mar Redondo-Arolas

Doctora i professora del Departament d'Arts Visuals i Disseny de la Universitat de Barcelona i membre del grup de recerca Poció.
redondo@ub.edu

Viure dins de la notícia. Covid-19 i fotografia de premsa a Catalunya

Living inside the news. Covid-19 and press photography in Catalonia

RESUM:

Les situacions de crisi col·lectives, com ara la pandèmia de la covid-19, insten a recuperar un conjunt de trops visuals específics que faciliten com explicar-les. Els periodistes els utilitzen per relatar situacions complexes a una societat que, aclaparada per la circumstància, demana informació que ajudi a fer comprensible allò que s'està vivint. Es tracta de recursos visuals, patrons preestablerts que s'han mostrat eficaços anteriorment. Per la seva durada, dimensió internacional i afectació transversal, la pandèmia de la covid-19 ha esdevingut una crisi singular, que ha demanat revisar les maneres d'explicar les situacions de conflicte. La pandèmia ha posat en relleu les diferents estratègies de visibilitat i invisibilitat adoptades per institucions, administracions i mitjans de comunicació, i ha evidenciat la dimensió política de les imatges. En aquesta investigació, per mitjà d'una triangulació metodològica basada en entrevistes i anàlisi de contingut, s'ha cartografiat l'experiència dels fotògrafs de premsa de tres dels principals mitjans impresos de Catalunya durant les primeres set setmanes de pandèmia. La covid-19 ha posat de manifest les transformacions que està vivint el fotoperiodisme, el rol de les agències i els gabinets de comunicació.

PARAULES CLAU:

fotoperiodisme, iconologia, trops visuals, covid-19, comunicació de crisi, mitjans de comunicació.

Living inside the news. Covid-19 and press photography in Catalonia

Viure dins de la notícia. Covid-19 i fotografia de premsa a Catalunya

ABSTRACT:

Situations of collective crisis, such as pandemics, urge the recovery of a series of specific visual tropes that help to explain them. Journalists use these visual tropes to narrate complex situations to a society which, overwhelmed by the circumstances, demands information that helps it to understand what it is experiencing. These are visual resources and preestablished templates that have proved effective in the past. Because of its duration, international scope and cross-cutting impact, the Covid-19 pandemic has become a unique crisis, and this has led to the need to review the way in which situations of conflict are explained. The pandemic has highlighted different strategies of visibility and invisibility adopted by institutions, public administrations and the media, and it has underlined the political dimension of images. In this research, methodological triangulation based on interviews and analysis of content was used to map the experience of press photographers from three major print media in Catalonia during the first seven weeks of the pandemic. Covid-19 has highlighted the transformation which photojournalism and the role of the news agencies and press offices are undergoing.

KEYWORDS:

photojournalism, iconology, visual tropes, Covid-19, crisis communication, media.

1. Presentació

Àlex Garcia, fotògraf de *La Vanguardia*, explica que durant les primeres setmanes de la pandèmia es va adonar que «per una vegada, vivíem dins d'una notícia» (entrevista a Àlex Garcia, 2021). A diferència d'altres esdeveniments noticiables, la pandèmia ens va convertir a tots en protagonistes d'una situació que ens afectava individualment i col·lectiva. Tothom i qualsevol context eren o podien ser escenari de la covid-19 i, alhora, com mai, la notícia resultava especialment difícil d'ubicar en un sol lloc, en una localització específica. Durant les primeres setmanes de confinament l'espai informatiu es va veure ocupat per imatges de balcons amb persones aplaudint, al vespre, de carrers i places buides (Pérez-Daza, 2020), de pantalles dels ordinadors fent videoconferències i dels discursos oficials retransmesos insistentment pels mitjans de comunicació. El volum i flux de dades, incessant, obligaven a repensar la significació —social, discursiva, personal, política— de les mateixes imatges (Pintor, 2020).

Com en tota situació de crisi, la demanda d'informació s'accentuava progressivament (Casero-Ripollés, 2020; Masip *et al.*, 2020). Se cercava a través de les xarxes socials i els mitjans de comunicació (Nielsen *et al.*, 2020). Mentrestant, en paral·lel, els gabinets de crisi —de les administracions, dels centres mèdics, dels mitjans de comunicació— activaven mecanismes de control sobre què es podia i què no es podia enregistrar i mostrar (Macià-Barber, 2020). Professionals i ciutadania s'adonaven que faltaven imatges en comprovar que els missatges de les xarxes socials no es corresponien amb el que s'estava veient en els mitjans de comunicació. No s'estava sabent allò que realment estava passant a la zona zero de la pandèmia (Aguiló, 2020). Com nombrosos fotoperiodistes han manifestat, durant els primers dies de la pandèmia, es va haver de retransmetre i narrar visualment el dia a dia des del carrer, ja que l'accés als hospitals, les residències i els tanatoris, on l'epidèmia es feia present de forma més severa i mostrava els seus efectes més devastadors, estava fortament vedat.

El confinament més estricte va durar set setmanes, durant el període comprès des de la declaració de l'estat d'alarma decretat pel president del Govern espanyol, Pedro Sánchez, el dia 14 de març, fins al 28 d'abril de 2020, quan s'inicià la desescalada per tornar al que es va designar com la *nova normalitat*.

Les tragèdies, els episodis de crisis col·lectives com les anomenades *catàstrofes naturals* —terratrèmols, tsunamis o huracans—, activen l'ús d'uns recursos visuals, els trops, que ajuden a construir els relats dels fets. Són patrons, marcs conceptuals, que codifiquen en categories preestablertes allò que està succeint i que, degut a l'excepcionalitat del moment, pot resultar inabastable o, fins i tot, incompreensible. En situacions en què l'anàlisi dels fets es torna especialment complexa, on no hi ha suficient distància per poder realitzar una mirada crítica i escrutadora de la realitat, els trops permeten organitzar allò què s'està vivint en formes comprensibles. D'aquesta manera els fotògrafs poden abordar els fets

mitjançant pautes, convertint-los en imatges, i, gràcies a aquestes, generar el relat dels esdeveniments.

Es tracta de recursos iconogràfics, temàtics i compositius, els quals s'han mostrat reeixits en crisis anteriors, i tant els mitjans de comunicació com els fotògrafs i l'audiència els reconeixen amb facilitat. Hereus de la tradició medieval dels relats de les tragèdies (Juneja i Schenk, 2014), la fotografia els ha convertit en patrons flexibles, adaptables i eficaços. Les víctimes, els efectes de la catàstrofe, els herois anònims o la solidaritat són alguns dels trops més recurrents des de principis del segle xx (Freixa i Redondo-Arolas, 2020a, 2020b i 2022). Tanmateix, alguns dels trops han resultat insuficients per construir la narració visual d'aquesta pandèmia.

Tres aspectes han convertit la covid-19 en singular: la dimensió internacional, la llarga durada i la transversalitat a totes les classes socials, col·lectius i grups d'edat, tot i que l'afectació ha estat especialment cruenta en la població més gran. La pandèmia ha permès la reformulació de patrons vells i la creació de noves iconologies. També ha evidenciat les diferents estratègies de visibilitat i invisibilitat adoptades per institucions, administracions i mitjans de comunicació, cosa que posa en relleu la dimensió política de les imatges. A Barcelona, però també a Nova York o a Londres, els fotògrafs van reclamar poder registrar imatges d'una crisi que en alguns moments semblava que es volia invisible. Àlex Garcia explica que «la pandèmia ha estat absolutament transversal. Molt visible al carrer, però molt poc visible a la zona zero d'aquesta pandèmia», perquè, com corroboren també altres fotògrafs, «en els primers mesos ens va costar molt entrar als llocs on realment estava passant la notícia. Ens va costar molt arribar a les UCI» (entrevista a Àlex Garcia, 2021).

En aquesta comunicació, per mitjà d'una triangulació metodològica basada en l'anàlisi de contingut, les entrevistes en profunditat i la revisió documental, s'exposa l'experiència viscuda pels fotògrafs de premsa dels principals mitjans impresos de Catalunya durant les primeres set setmanes de pandèmia i es mostren les seves aportacions visuals i reconfiguracions de l'imaginari universal de les tragèdies. La covid-19 ha explicitat algunes de les transformacions que, a poc a poc, es van produint en l'àmbit del fotoperiodisme, així com el rol cada vegada més important de les agències de notícies i dels gabinets de comunicació de les corporacions, administracions i empreses.

2. Objectius

Aquesta investigació s'inscriu en l'estudi de cas exploratori (Yin, 2013; Gerring, 2017) i té per objectiu l'observació de l'aplicació de trops visuals en la construcció del relat visual de la pandèmia de la covid-19 per part de tres dels principals mitjans de comunicació impresos de Catalunya: *La Vanguardia*, *El Periódico* i *l'Ara*. Es parteix

de la hipòtesi implícita que les situacions de crisi, tal com hem pogut constatar (Freixa i Redondo-Arolas, 2020a i 2020b), activen l'ús de trops específics, recursos retòrics preestablerts, que faciliten l'articulació de relats concisos i entenedors tant per part dels mitjans com de l'audiència. Així doncs, els objectius específics són els següents:

1. Constatar si s'han utilitzat els trops visuals propis de la comunicació de crisi amb motiu de la pandèmia de la covid-19.
2. En el cas que així sigui, observar quins trops visuals s'han usat i en quins moments.
3. Observar l'ecosistema i les dinàmiques del fotoperiodisme dels principals mitjans impresos a Catalunya en un escenari de pandèmia.

L'objectiu principal de la investigació busca dibuixar, a partir de les diferents veus implicades, una primera cartografia sobre la cobertura fotogràfica de la pandèmia a Catalunya durant el que s'ha anomenat la *primera onada*. Considerem que aquesta cartografia mostrarà la idoneïtat i l'eficàcia dels trops visuals i que l'escenari provocat per la crisi permetrà també realitzar una radiografia sobre el fotoperiodisme a Catalunya en un moment d'estrès i observar els actors i els agents implicats en la cobertura de crisis fotoperiodístiques a Catalunya.

3. Metodologia

Aquesta investigació s'articula a partir de la triangulació metodològica. Combina la revisió documental, l'estudi de cas exploratori i les entrevistes. Cadascuna de les eines permet una observació parcial de l'objecte d'estudi, facilita visions que són complementàries entre elles i que, combinades, ofereixen una mirada de conjunt crítica sobre les pràctiques fotogràfiques publicades pels principals mitjans impresos a Catalunya (Comunicacio21, 2021) durant la pandèmia. Amb cada recurs metodològic es posa de manifest algun aspecte sobre l'aplicació dels trops visuals, sobre la seva redefinició per tal d'adaptar-los als escenaris d'ara i poder representar la crisi mitjançant imatges fotogràfiques. Com a univers de mostra, per a l'estudi de cas s'han analitzat les portades de tres dels principals diaris editats a Catalunya: *La Vanguardia*, *El Periódico* i *l'Ara*. En un primer sondeig es va analitzar també el diari *El Punt Avui*, però se'n va descartar la inclusió a l'estudi pel poc ús d'imatges fotogràfiques en les portades del diari durant les primeres setmanes de confinament. La tria d'aquests mitjans es fa assumint que els principals mitjans de comunicació actuen com a mitjà refugi en situacions de crisi, quan els usuaris mostren dubtes sobre la fiabilitat de les informacions que reben a través de les xarxes socials (Xifra, 2020; Arguiñano i Goikoetxea-Bilbao, 2020). S'ha optat per focalitzar l'estudi en les imatges de portada pel seu alt valor ideològic (Davara *et al.*, 2004, entre altres) i per la confluència de decisions editorials que pressuposa. De manera com-

plementària, també s'han avaluat les fotografies publicades en les pàgines interiors relacionades amb la pandèmia, tot i que finalment s'ha descartat la seva inclusió en el treball, ja que oferien informació redundant. Considerem que, en un escenari canviant com el provocat per la covid-19, l'estudi de cas (Stake, 1995; Yin, 2013) fa possible una aproximació inicial. Suposa una primera observació que pot servir per fonamentar hipòtesis que les altres eines poden ajudar a corroborar.

Amb les entrevistes als especialistes (Wengraf, 2001; Gubrium i Holstein, 2002) s'incorpora el criteri dels experts al debat que l'objecte d'estudi provoca. S'han tingut en compte les declaracions dels professionals recollides en mitjans de comunicació i estudis acadèmics. Aquestes s'han complementat amb entrevistes a fotògrafs i directors de Comunicació de centres hospitalaris especialment significatius pel seu paper durant les set setmanes analitzades en l'estudi. És el cas de Xavier Francàs, cap de Comunicació de l'Hospital Clínic de Barcelona, i David Collantes, de l'Hospital del Mar de Barcelona. S'ha entrevistat també els fotògrafs David Ramos (Getty Images), Emilio Morenatti (AP, The Associated Press), Àlex Garcia (*La Vanguardia*) i Enric Fontcuberta (EFE). S'han aprofitat les entrevistes i declaracions d'Anna Surinyach (AP), així com les aportades per Aguiló (2020) en l'informe *Una pandèmia a cegues*. Finalment, la revisió documental ha permès fonamentar aspectes teòrics de la recerca, així com posar en context les observacions que s'han anat realitzant.

La seqüència analitzada s'inicia el dia 13 de març, quan el president espanyol, Pedro Sánchez, va anunciar l'inici de l'estat d'alarma i la restricció de mobilitat de la ciutadania en decretar el confinament domiciliari. Aquest període es va prolongar set setmanes (mostra de 49 dies; 147 portades; $n = 147$). La millora de les dades mèdiques fruit de la reclusió van permetre que el 28 d'abril de 2020 es comencés el pla de *desescalada* i s'iniciés el que es va anomenar la *nova normalitat*, moment en què tanquem l'anàlisi (30 abril 2020).

4. Fotografia de crisi, iconologies i trops visuals. Marc teòric i definicions

Durant els primers anys del segle xx la fotografia va compondre els trops visuals, que, gràcies al seu èxit, s'han anat utilitzant reiteradament per narrar les tragèdies mitjançant imatges. Es tracta d'un conjunt de formalitzacions codificades que permeten construir les narratives d'esdeveniments traumàtics. Els relats de les catàstrofes, d'aquesta manera, se simplifiquen i es presenten a partir de patrons discursius de comprensió fàcil, avalats pel fet d'haver tingut èxit amb anterioritat, sovint de forma acrítica. La fotografia de catàstrofes ha ampliat l'imaginari visual iniciat per la fotografia de guerra. A les fotografies dels morts i la destrucció, les crisis humanitàries han permès configurar altres pautes que han mostrat la tragèdia

humana desvinculada de l'eix reduccionista dels vencedors i el vençuts. En un període que podem situar entre 1906 i 1923 es defineixen la majoria de trops visuals associats a les tragèdies. Es creen a partir dels terratrèmols de San Francisco, de 1906, i Messina, de 1908 (Taylor, 2016; Görge, 2020); també amb les inundacions de París, de 1910 (Jackson, 2011), i el terratrèmol de Mèxic, de 1920 (Freixa i Redondo-Arolas, 2020b). Durant el terratrèmol de Tòquio de 1923 (Weisenfeld, 2012), s'inicia el registre cinematogràfic, el qual esdevindrà hegemònic a partir d'aleshores.

L'anàlisi de la cobertura visual d'aquestes catàstrofes ha permès identificar i descriure els sis principals motius que a partir d'aleshores han servit per construir el relat visual de la tragèdia en la premsa. No són categories úniques i estanques, ja que sovint s'hibriden entre elles i s'adapten a la singularitat de cada succés que es vol enregistrar i muten (Freixa i Redondo-Arolas, 2022).

Els trops, com assenyalen Marta Zarzycka i Martijn Kleppe, «resulten particularment efectius en cas de cobertura d'atrocitats: mentre que el trauma s'entén culturalment com una forma de pèrdua de dades o buit representatiu, els trops reemplacen l'impensable pel recognoscible, transportant sensacions internes a un món extern cognoscible» (Zarzycka i Kleppe, 2013: 979-980). Es pot considerar que els trops responen, en certa manera, a estereotips en tant que són fórmules que assignen significat als esdeveniments fotografiats prescindint de la seva pròpia significació. Per a Pepe Baeza, són «fórmules rígides, que anomenem estereotips i que [...] defineixen el model de comportament de l'espectador, per sobre del qüestionament dels continguts específics» (Baeza, 2001: 29).

Així doncs, el trop visual fa possible identificar el conjunt d'elements que caracteritzen una representació concreta que, en cada nou ús, en cada nova instància que els fotoperiodistes realitzen, s'actualitza i es perpetua (Kedra i Sommier, 2018; Wilkes, 2016, entre d'altres). Quan Kempf refereix la difusió mediàtica que els mitjans de comunicació van fer del pas de l'huracà Katrina per Nova Orleans, el 2005, constata que les imatges que es van utilitzar responien a «codis de representació [...] que van ser elaborats fa gairebé vuitanta anys tant per fotògrafs com per editors d'imatges» (Kempf, 2011: 2). Els trops fotogràfics s'estableixen una vegada estan publicats i l'audiència els reconeix com a tals. Codifiquen i delimiten el seu significat amb els peus d'imatge i els textos que els acompanyen (Freixa i Redondo-Arolas, 2020a).

5. Resultats

L'anàlisi de les portades dels diaris permeten constatar la utilització de trops visuals per tal de narrar la crisi provocada per la pandèmia de la covid-19. A continuació es presenten els principals trops visuals que ha usat tradicionalment la fotografia de

premsa en escenaris de crisi i s'exposa l'ús que n'han fet els fotògrafs i els mitjans de comunicació catalans en la cobertura de la covid-19. Al final de l'apartat es recullen els resultats relacionats amb els rols dels actors que hem pogut obtenir mitjançant entrevistes.

5.1. Els efectes de la catàstrofe

El trop més recurrent i més utilitzat en la comunicació de tragèdies és segurament el que mostra els efectes devastadors de la catàstrofe. La fotografia que explica els desastres naturals, com per exemple els terratrèmols o les inundacions, ha utilitzat a bastament aquest trop caracteritzat per la dimensió excepcional d'allò que es representa. L'eficàcia del trop recau en la capacitat que tingui el fotògraf per compondre l'escena mostrant la dimensió extraordinària dels esdeveniments. Aquesta és la clau del seu èxit, perquè l'enorme magnitud de la tragèdia serà l'element que facilitarà que la població no qüestioni i assumeixi la pèrdua, i promourà les respostes empàtiques envers les víctimes i els afectats. Les imatges de la ciutat negada per les aigües a París (1910) i de les cases i esglésies completament derruïdes a Mèxic (1920) van avalar les autoritats locals per realitzar col·lectes a través dels mitjans de comunicació, les quals van servir per sufragar les despeses de la reconstrucció. A San Francisco (1916) i a Tòquio (1923), la descomunal devastació generada, primer, pel terratrèmol i, després, pels incendis va accionar ambiciosos plans nacionals de reconstrucció i millora urbana.

La pandèmia de la covid-19 no ha fet possible l'activació convencional d'aquest trop. Els estralls provocats no han donat lloc a una representació de la runa física, de la destrucció localitzable en un territori i en un moment temporal. Potser el més emblemàtic d'aquesta ha estat, precisament, la manca d'imatges desoladores de runes, d'escenaris on focalitzar la mirada. Els fotoperiodistes, però, han sabut reubicar el trop i han convertit aquesta absència en protagonista. Els efectes de la tragèdia s'han formalitzat mitjançant la imatge de la buidor: la falta d'activitat i de vida al carrer. En l'àmbit internacional un dels mitjans que va presentar aquesta formulació del trop va ser *The New York Times*. El 23 de març de 2020 va publicar en la versió digital el reportatge *The great empty*. Professionals de tot el món van escollir fotografiar espais emblemàtics de les seves ciutats completament buits, deshabitats. Les imatges evocaven el silenci. «Totes les fotografies expliquen una història similar, [...] el buit prolifera com el virus. El *Times* va enviar fa poc desenes de fotògrafs per capturar imatges de places públiques, platges, recintes firals, restaurants, cinemes, destins turístics i estacions de tren que normalment estan plens de vida» (Kimmelman, 2020: 1).

De fet, el trop s'adopta arreu ben aviat. A Catalunya, el 15 de març, Elisenda Pons, d'*El Periódico*, fotografia el passeig de Gràcia buit, observat per un agent de la Guàrdia Urbana des de la vorera. *El Periódico* va dedicar dues portades més a la ciutat deserta: una imatge de la Via Laietana buida, tirada per Alejandro García, de l'Agència EFE, el 29 de març, amb motiu de l'enduriment de les mesures restrictives

Figura 1. Tres portades del diari *El Periódico* corresponents als dies 15 de març (passeig de Gràcia buit, Elisenda Pons), 29 de març (Via Laietana buida, Alejandro Garcia, EFE) i 24 d'abril (la Rambla buida, Ferran Nadeu).

del confinament, i una imatge de la Rambla buida, de Ferran Nadeu, el 24 d'abril, Diada de Sant Jordi, per mostrar el contrast de la celebració amb qualsevol altre any (figura 1).

La resta de mitjans també van utilitzar el trop dels efectes de la pandèmia representats per la buidor. *La Vanguardia* va publicar el 22 de març una primera portada sobre el tema, d'Àlex Garcia, en la qual una dona sola camina per la Rambla. Posteriorment va publicar tres portades més del trop: la del 31 de març, en ple confinament domiciliari, una fotografia de Mañé Espinosa de l'avinguda Meridiana completament buida; el dia 11 d'abril, durant les festes de Setmana Santa, una imatge d'Andreu Dalmau en què es veu Sitges sense ningú pel carrer i, finalment, el dia de Sant Jordi, com va fer *El Periódico*, una fotografia de Xavier Cervera en què apareix una noia amb una rosa a les mans, sola enmig de la Rambla, que mostra l'excepcionalitat de la celebració d'aquest any (figura 2).

Figura 2. Portades del diari La Vanguardia corresponents als dies 22 de març (dona a la Rambla, Àlex Garcia), 31 de març (la Meridiana, Mañé Espinosa), 11 d'abril (Sitges, Andreu Dalmau, EFE) i 24 d'abril (la Rambla el dia de Sant Jordi, Xavier Cervera).

El diari *Ara* va dedicar tres portades al trop de la buidor, emprant variants que els altres mitjans no van considerar com, per exemple, la seva dimensió econòmica i social (figura 3). El 25 de març va publicar una fotografia de Nova York buida, de Carlo Allegri, de l'agència Reuters, la qual sembla una clara referència al reportatge de *The New York Times*. Tres dies més tard, el dia 28, va publicar una imatge dels passadissos buits del mercat de la Boqueria, de Dani Ríos. L'efecte de la pandèmia al comerç i, en general, a l'economia s'introdueix per primera vegada amb aquesta portada. El diari dels dies 9 i 10 d'abril, coincidint amb l'inici de la Setmana Santa, publica una foto de Francesc Melcion d'un home sol, sense sostre, al bell mig del passeig de Gràcia. Aquesta presentació del passeig de Gràcia dista molt de la publicada setmanes abans per *El Periódico*. Les diferents formulacions que els fotògrafs fan del trop permeten observar els matisos de la seva configuració i de les significacions que se li volen donar.

Figura 3. Tres portades del diari *Ara* corresponents als dies 25 de març (Nova York, Carlo Allegri, Reuters), 28 de març (la Boqueria, Dani Ríos) i 9-10 d'abril (home sol al passeig de Gràcia, Francesc Melcion).

5.2. L'heroi anònim i la seva representació

En totes les situacions de crisi els mitjans de comunicació intenten identificar i fotografiar *herois anònims*, persones corrents que es lliuren als altres més enllà de les seves obligacions —laborals, polítiques, familiars— o que demostren capacitats excepcionals. Tant si sobresurten pels seus actes com per les seves aptituds, esdevenen icones mediàtiques. No són persones escollides *a priori*. Apareixen i els mitjans els transformen en herois. La fotografia ha demostrat des de mitjans del segle passat una enorme capacitat per reivindicar personatges desconeguts i convertir-los en símbols. Eugene Smith, a les pàgines de *Life*, va convertir en èpica la feina abnegada del metge rural Ernest Ceriani. Walker Evans va perpetuar per sempre

Floyd i Allie Mae Burroughs amb els seus fills, completament arruïnats, davant la paret de fusta desgastada de la seva casa buida, a Alabama. Els mitjans s'encarreguen d'amplificar els personatges, donar-los intrahistòria i compartir-los amb l'audiència. En coneixem els noms i cognoms i la biografia vital. Excepcionalment, els herois anònims resten desconeguts i no transcendeix qui són ni les seves motivacions, com exemplifica el cas del jove que es va encarar als tancs a la plaça de Tiananmen, a Pequín, el 1989, fotografiat per Jeff Widener i convertit en llegenda precisament per aquesta manca d'informació publicada.

De manera generalitzada, durant les primeres setmanes de la pandèmia de la covid-19, els mitjans van assignar al personal sanitari el paper d'heroi anònim. A mesura que van anar passant els dies, s'hi van anar incorporant altres actors: la resta de treballadors sanitaris —zeladors, auxiliars, administratius, personal de neteja, etc.—, fabricants de mascaretes i voluntaris d'ONG, com Open Arms. També persones concretes, persones grans, exemplars per alguna raó especial. Segons el mitjà de comunicació i la fase de la pandèmia, l'heroi va aparèixer com a personatge triomfador, derrotat, solidari, exhaust o sobrehumà. La seva existència es va fer present en les portades dels mitjans i, a bastament, en les pàgines interiors dels diaris.

El Periódico (figura 4) va activar ben aviat les diferents variants del trop en les seves portades. El 27 de març va publicar una fotografia de Pau Barrena, d'AFP, presa a la porta de l'Hospital Clínic de Barcelona, en què apareixia un nombrós grup de sanitaris aplaudint. L'eloqüent peu de foto, «Gràcies, gràcies, gràcies», no ofereix dubtes sobre el significat que es volia donar a la imatge i la seva inscripció al trop dels herois anònims. Els diaris dels dies 9-10 i 11 d'abril van mostrar de nou dues imatges del trop en la portada. El diari dels dies 9-10 d'abril, per mitjà de dos retrats d'Anna Mas i de Laura Guerrero, van presentar un ramader i una caixera sota el títol «Treballadors essencials, els altres herois». El dia 11, va compondre una pàgina amb quatre retrats (fotografies de Jordi Cotrina, Jordi Ribot, ICONNA, i Joan Cortadellas) relacionats amb la versió del trop que fa valer els atributs de la força i la resistència, la dimensió que Walker Evans va saber codificar tan bé. En els peus de foto va reproduir frases dites per les persones fotografiades, de manera que es convertia el muntatge fotogràfic en una presentació estàtica d'una entrevista. Finalment, el 19 d'abril va publicar una fotografia de Ferran Nadeu dels voluntaris de l'ONG Open Arms atenent persones grans ingressades en residències geriàtriques.

1.50 € **el Periódico** 27 **divendres**

VON DER LEYEN DEPLORA L'EGOISME DELS MEMBRES **TERÇA DEL DIA**
17 de març

Europa s'encalla amb la pandèmia

L'atur bat rècords als EUA: 3,3 milions de comiats en 7 dies **Alemanya i el nord blocuegen el pla de xoc comunitari reclamat per Espanya i els estats del sud** **El mandatari europeu es donen 15 dies per intentar acordar un programa després de fracassar la conferència d'aïr**

Fiasco en la primera compra espanyola de tests de coronavirus
L'adquisició d'una partida reservada pel Govern es para emergència

La paradoxa de Torra
Catalunya registra amb 209 morts la jornada més letal des dels quins comença l'emergència

El Berga recorre a un arto amb el pla de reduir els seus el 70% mentre la competició estigui aïllada
El president exigeix reducció total, però les còpies de la Generalitat segueixen

1.50 € **el Periódico** 9-10 **dimecres**

L'EUROGRUP INTENTA DESENCALLAR AVUI EL FINANÇAMENT **TERÇA DEL DIA**
10 d'abril

El virus posa Europa davant la seva debilitat

La resistència del nord ric a comptar amb el sud i els costos econòmics fa penjar el projecte de la UE **Dimititeix el cap científic de la Unió amb una severa censura a la independència i descoordinació entre països** **La crisi del Covid-19 abat la locomotora francesa i l'alemanya**

Treballadors essencials, els altres herois
Milers d'impulsos de serveis de primera necessitat s'ag agraïen a primera línia des de l'inici de la pandèmia

Els geriàtrics passen de Treball a Salut després de 1.100 morts
Espanya d'últim en dos dies els últims tot un altre repunt de defuncions

JUAN CARLOS CAMPO
«La lluita contra la pandèmia plantejarà un debat jurídic»

LES EMPRESSES, AL 90%
La Xina desbrotava Wuhan, l'epicentre de la pandèmia, 10 setmanes després

OLGA PÉREZ D'IBARRA
El càlcul fallit de Mitjà i altres col·legues

1.50 € **el Periódico** 11 **assabats**

El Govern distribuirà mascaretes al metro, l'autobús i el tren
«La Generalitat aprima el repartiment per al què s'usa fermetatges»

La força dels més vulnerables
Vuit ciutadans de 78 a 96 anys donen exemple de coratge durant el confinament

Una gran fossa comuna a Nova York
«Una gran fossa comuna a Nova York»

SENSE CORONABONS: Europa es desencalla i allibera 500.000 milions
«A Alemanya, Regència, Espanya i Itàlia s'acorden per fer un pla de rescat»

Guerra sense treva en la directiva del Barça

2.50 € **el Periódico** 19 **dimecres**

PRIMERS PASSOS PER ALLEUJAR EL CONFINAMENT **TERÇA DEL DIABENEDÍ**
19 d'abril

Els nens trepitjaran el carrer el 27 d'abril

1 El Govern estudia despenjar algunes restriccions en diferents àrees i per zones territorials **2 L'etat d'alarma es promou fins al 31 de maig per poder atorgar la conferència d'aïr** **3 Sánchez blinda la proposta en vigília de la reunió amb Claudio a la recerca de pactes**

L'última missió de l'Open Arms
L'ONG cooperarà amb les autoritats als geriàtrics

PIEDRO DUBILEU
«Hauriem d'haver estat més preparats»

XOC POLITIC ALS EUA
Trump agita protestes pel tancament

El costat humà d'Andrés Iniesta, al descobert en un documental

Figura 4. Portades del diari *El Periódico* corresponents als dies 27 de març (sanitaris a l'Hospital Clínic, Pau Barrena, AFP), 9-10 d'abril (treballadors essencials, Anna Mas i Laura Guerrero), 11 d'abril (quatre retrats de persones grans, Jordi Ribot, ICONNA; Jordi Cotrina i Joan Cortadellas) i 19 d'abril (Open Arms, Ferran Nadeu).

Figura 5. Portades del diari *Ara* corresponents als dies 29 de març (Hospital de Sant Pau, Alejandro García, EFE), 30 de març (Hospital de la Vall d'Hebron, Comunicació, Hospital de la Vall d'Hebron) i 17 d'abril (residència geriàtrica, Quique García, EFE).

El diari *Ara* va dedicar tres portades al trop de l'heroi anònim, clarament identificat per aquest mitjà amb el personal sanitari (figura 5). El dia 29 de març va publicar una fotografia d'Alejandro García, d'EFE, amb el peu «L'aplaudiment etern als sanitaris». La fotografia va encapçalçar el reportatge «12 testimonis representen els milers d'herois d'aquesta crisi». L'endemà, el dia 30, els sanitaris van tornar a ocupar la portada, en aquesta ocasió, en una imatge de l'Hospital de la Vall d'Hebron. La imatge va buscar l'empatia dels lectors en presentar l'altra cara dels protagonistes: «Estem esgotats». La portada del dia 17 d'abril es va fixar en el personal de les residències geriàtriques. La fotografia, de Quique García, d'EFE, va presentar de forma força ambigua l'escena: enmig d'un espai molt fosc hi sobresortien dues persones, un resident en una cadira de rodes i un cuidador completament vestit amb un equip de protecció individual (EPI) que el guiava. El text afegia, però, espai per a l'esperança: es farien més tests a les residències.

El diari *La Vanguardia* va destinar només dues portades al reconeixement dels sanitaris com a herois anònims (figura 6), tot i que des de la primera setmana de la pandèmia l'agraïment a la seva feina va estar molt present en les pàgines interiors. El dia 24 de març va publicar una fotografia d'infermeres de l'Hospital d'Igualada que donaven missatges d'ànim a la població. Va ser una portada important perquè de la zona d'Igualada, en confinament perimetral des de l'inici de la pandèmia, pràcticament no s'havien vist imatges. Tan sols les que mostraven els controls policials i la ciutat deserta. El dia 16 d'abril va dedicar la portada a Silvana Bonino, ginecòloga barcelonina, a qui un veí va pintar el cotxe i punxar els pneumàtics pel fet de ser sanitària i, per tant, per possibilitar el contagi a la comunitat de veïns. La fotografia fou tirada per Marta Pérez, d'EFE. El peu de la fotografia va explicitar la dimensió èpica del trop: «D'herois a malvats: l'assetjament de sanitaris».

Figura 6. Portades del diari *La Vanguardia* corresponents als dies 24 de març (Hospital d'Igualada, redacció) i 16 d'abril (Silvana Bonino, Marta Pérez, EFE).

5.3. La imatge de la solidaritat

Les mostres de solidaritat entre la ciutadania afectada per la tragèdia de l'huracà Katrina enmig d'un paisatge completament desolat (Mayer, 2008; Kempf, 2011) o les xarxes de suport veïnal creades a Fukushima (Jung, 2019) permeten establir paral·lelismes amb respostes fraternals anteriors. A París, l'any 1910, amb motiu de les inundacions que van negar la ciutat, la població va construir ponts per poder creuar carrers i es va organitzar en sometents per tal d'evitar pillatges i robatoris (Jackson, 2011). A Mèxic, el 1920, els habitants de José Cardel, amb l'alcalde al capdavant, van construir palissades al riu per poder recuperar els cossos mutilats que arrossegaven les aigües desbordades per culpa del terratrèmol (Freixa i Redondo-Arolas, 2020b). Onetto (2018) ha demostrat que, a Xile, país amb una altíssima afectació sísmica, la solidaritat mediatitzada ha servit històricament per fonamentar la identitat nacional i els vincles de pertinença entre els ciutadans.

La solidaritat ha estat un dels trops més reeixits en la comunicació de les tragèdies i ha estat un dels arguments principals esgrimits per la premsa. La comunicació visual de la pandèmia de la covid-19 es va veure condicionada enormement per la dificultat d'accedir a l'epicentre de la crisi: les residències i les unitats de cures intensives (UCI) dels hospitals. L'*anonimització* i la invisibilitat (McCormick, 2020) es van fer presents com a resultat d'una comunicació en què les dades i les proclames bel·licistes van aïllar encara més els ciutadans als seus domicilis, atomitzats, reclosos

i desproveïts de les xarxes veïnals, entrelaçats únicament per les xarxes socials. Ana Cervio (2020), en una investigació realitzada a l'Argentina, va confirmar que la solidaritat va ser un dels pocs sentiments positius de la pandèmia.

Els mitjans van participar en l'exaltació del voluntariat, tant de les xarxes organitzades per proveir articles de primera necessitat com de les actuacions d'organitzacions socials i del tercer sector que van mantenir els seus serveis, tot i el confinament i el risc de contagi. Els mitjans es van fer ressò d'iniciatives com la d' #AplausoSolidario, una convocatòria anònima que es va iniciar a les xarxes socials el primer dia de tancament, el 13 de març de 2020, i que durant setmanes va aconseguir congregar milers de persones a les finestres i balcons de les ciutats d'Espanya. En la seva investigació, Laura Fontana recull mostres de com els ciutadans van activar el sentiment de col·lectivitat: «Quan en el meu pati de veïns [...] a les 20 h se surt a aplaudir, s'observa estar junts, habitar l'espai i les relacions que s'estableixen en compartir mirades i crits d'ànim, ja que l'aplaudiment ja no és només per als i les sanitàries, és un moment d'efervescència col·lectiva en el qual les consciències individuals es relacionen entre elles i es fonen» (Fontana, 2020: 107).

El trop de la solidaritat va estar molt present en les pàgines interiors dels diaris i les edicions digitals durant les primeres set setmanes de la pandèmia, però va tenir poc ressò en les portades. En la figura 7 es reproduïxen tres portades, una de cada diari, en què el trop presenta dues dimensions: l'ajuda bàsica als més necessitats i l'afirmació col·lectiva de pertinença per mitjà de la presència simultània i solidària als balcons.

El Periódico va publicar el diumenge 22 de març una fotografia d'Elisenda Pons d'una façana d'un bloc de pisos de Barcelona amb tots els veïns mostrant-se als balcons i finestres. Mentre un tocava una guitarra, altres prenien el sol. Un parell

Figura 7. Portades de tres diaris: *El Periódico*, 22 de març (façana amb veïns, Elisenda Pons); *La Vanguardia*, 1 d'abril («Comer contigo», Àlex Garcia), i *Ara*, 23 d'abril (repartiment de menjar, Cèlia Atset).

llegien llibres i, en un balcó, una pancarta proclamava #joemquedoacasa i #alfinal-totanirabe. A *La Vanguardia*, l'1 d'abril, la fotografia de la portada, d'Àlex Garcia, va presentar un grup de persones fent una cadena per transportar aliments des d'un local fins a un vehicle. Formaven part del projecte «Comer contigo», una iniciativa proposada des del mateix diari que convidava restauradors a preparar menjar per a persones afectades per la pandèmia. A finals d'abril de 2020, la iniciativa havia servit prop de 23.000 menjars. El diari *Ara* també va destinar una portada al repartiment solidari de menjar. El 23 d'abril, la fotografia de Cèlia Atset va mostrar un home repartint carmanyoles de menjar al barri de Sant Roc, de Badalona.

5.4. El lideratge i els seus actors

Les crisis pertorben el ritme quotidià de la gent, commouen i precipiten les respostes —irades, atemorides, reivindicatives, esporuguides— de la població afectada. En totes les catàstrofes fotografiades, des del terratrèmol de San Francisco de 1906 fins al present, l'Estat s'ha mostrat de manera explícita i es manifesta al carrer i als mitjans de comunicació en forma de patrulles dels cossos de seguretat, policia i exèrcit, i amb la presència continuada dels dirigents polítics en els llocs dels fets i en les pantalles mediàtiques.

A Messina, el 1908, els soldats britànics, acabats d'arribar de Malta per ajudar en el rescat de les víctimes del terratrèmol, van posar davant les càmeres després de salvar una nena d'entre la runa (Taylor, 2016). El 1923 l'emperadriu Teimei del Japó i el seu seguici van visitar els nens i les nenes orfes víctimes del sisme i de l'incendi posterior que va assolir la ciutat, en un gest d'interès per al seu Estat (Weisenfeld, 2012). En tots els casos, de manera reiterativa, el personatge que la premsa presentava i identificava amb el lideratge posava davant la càmera i participava activament en la posada en escena. Els fotògrafs van acompanyar l'emperadriu mentre va durar el seu recorregut pels carrers de Tòquio (García-Gómez, 2006).

Encara avui, els mitjans i les autoritats, en connivència, elaboren de forma conjunta el relat de l'estabilitat institucional i del manteniment del control social. Com a contrapunt a la ruptura de la normalitat, les càmeres s'esforcen per mostrar amb contundència l'existència d'estaments, d'institucions i de personatges públics capacitats per guiar el retorn a l'ordre establert, a la represa de la quotidianitat perduda. Les crisis provoquen que l'Estat es visualitzi en l'espai públic.

Durant les dues primeres setmanes de confinament, la imatge dels cossos de seguretat al carrer va ser omnipresent en els mitjans analitzats. Es va iniciar amb motiu del tancament perimetral de la conca d'Òdena i dels controls que es van establir per assegurar el compliment del confinament. Va prosseguir amb fotografies de l'Exèrcit realitzant tasques de suport, com la desinfecció d'espais públics i la construcció d'hospitals de campanya. El dia 20 de març els tres diaris van publicar pràcticament la mateixa portada. L'*Ara*, *La Vanguardia* i *El Periódico* van mostrar fotografies de membres de la Unitat Militar d'Emergències (UME) completament equipats amb indumentària de protecció biològica desinfectant l'Aeroport del Prat.

Com si es tractés d'una coreografia, els soldats es van distribuir pel gran vestíbul, de cara a les càmeres dels periodistes agrupats en un mateix indret. La tercera variant del trop escollida per representar la rellevància dels cossos de seguretat va ser la construcció d'hospitals de campanya. Els mitjans van reproduir a bastament imatges oficials dels enormes hospitals i dels centres d'acollida preparats per rebre malalts i persones necessitades.

Al llarg de les set setmanes estudiades, l'Ara no va presentar cap líder polític en la fotografia principal de la portada del diari. Hi van aparèixer de manera secundària. En les pàgines interiors, no obstant això, la seva presència va ser continuada. La meitat de les portades dels primers quinze dies de l'estat d'alarma es van dedicar als cossos de seguretat o als resultats de les seves actuacions (figura 8). El dia 13 de març el diari va publicar una fotografia de Jordi Roviralta d'una patrulla dels Mossos d'Esquadra bloquejant, al vespre, l'accés a Igualada. El dia 17 de març va reproduir la fotografia d'Àlex Zea, d'Europa Press (EP), dels membres de l'UME realitzant

Figura 8. Portades del diari Ara corresponents als dies 13 de març (accés a Igualada, Jordi Roviralta), 17 de març (estació de Renfe de Màlaga, Àlex Zea, EP), 20 de març (Aeroport de Barcelona, Cristina Calderer), 23 de març (hospital militar de l'IFEMA, AFP) i 26 de març (centre d'acollida de Fira de Barcelona, Cristina Calderer i Manolo García).

feines de desinfecció a l'estació de Renfe de Màlaga. El dia 20, com ja s'ha avançat, Cristina Calderer va enregistrar l'UME a l'Aeroport de Barcelona. El dia 23, la primera pàgina, atribuïda de forma genèrica a l'agència AFP, va presentar l'hospital militar construït a les instal·lacions de la Fira de Madrid (IFEMA). Finalment, el dia 26, va publicar dues imatges juntes de Cristina Calderer i Manolo García, respectivament. En la primera s'hi veia el recinte habilitat per l'Exèrcit i la Creu Roja a la Fira de Barcelona per acollir persones sense sostre, encara buit, i, en la segona, la cua de persones preparades per entrar-hi.

El Periódico va dedicar deu de les primeres catorze capçaleres del diari a situacions i escenaris on apareixien els membres dels cossos de seguretat i també els resultats de les seves actuacions. El líders polítics van comparèixer poc a la portada del diari, però van figurar de manera constant en les pàgines interiors. En la figura 9 es

Figura 9. Portades d'*El Periódico* corresponents als dies 15 de març (Mossos d'Esquadra a Igualada, Joan Mateu, AP), 17 de març (UME a València, Miguel Lorenzo), 20 de març (UME a l'Aeroport del Prat, Jordi Cotrina), 21 de març (Mossos d'Esquadra a l'autovia del Maresme, Sergi Conesa), 23 de març (hospital militar de l'IFEMA, Reuters i Comunitat de Madrid) i 26 de març (centre d'acollida de Fira de Barcelona, Ferran Nadeu).

mostren sis de les deu portades dedicades a aquest trop. En dues s'expliquen els controls que els agents dels Mossos d'Esquadra van realitzar: la del dia 15 de març, l'endemà del tancament, feta per Joan Mateu, d'AP, a l'accés de la carretera que porta a Igualada, i la del dia 21, de Sergi Conesa, a l'autovia del Maresme. Els dies 17 i 20 va publicar dues portades referides a les tasques de desinfecció de l'UME: a València, en una fotografia presa per Miguel Lorenzo, i a l'Aeroport del Prat, de Jordi Cotrina. El dia 23 la primera pàgina la va ocupar una fotografia atribuïda a Reuters i la Comunitat de Madrid de l'hospital militar de l'IFEMA. La del dia 26, de Ferran Nadeu, va mostrar l'interior del centre d'acollida de persones sense sostre que es va aixecar a les instal·lacions de la Fira de Barcelona, a Montjuïc.

En la primera quinzena de confinament, *La Vanguardia* va utilitzar les tres formulacions del trop (figura 10). Va presentar els líders polítics, els cossos de segure-

Figura 10. Portades del diari *La Vanguardia* corresponents als dies 14 de març (president Sánchez, José María Cuadrado Jiménez, AFP), 16 de març (UME a Madrid, Dani Duch), 17 de març (UME a Màlaga, Àlex Zea, EP), 20 de març (UME a l'Aeroport del Prat, Àlex Garcia), 23 de març (centre d'acollida de Fira de Barcelona, Xavier Cervera) i 27 de març (membres del G20, Gary Ramage, AFP).

tat i el resultat de les actuacions d'aquests cossos. El primer dia de confinament, el 14 de març, la imatge de la portada, de José María Cuadrado Jiménez, d'AFP, va mostrar el president espanyol, Pedro Sánchez, en una videoconferència amb alguns membres del seu govern. Els dies 16, 17 i 20 les fotografies de Dani Duch, Àlex Zea (EP) i Àlex Garcia, respectivament, van evidenciar el desplegament i les actuacions de l'UME a Madrid, Màlaga i Barcelona. El dia 23 el diari va destinar la primera pàgina a la fotografia de Xavier Cervera del centre d'acollida per a persones sense sostre que es va habilitar a la Fira de Barcelona. El dia 27 va publicar la imatge de Gary Ramage, d'AFP, de diversos membres del G20 durant la videoconferència en la qual van prometre ajudes milionàries per combatre la covid-19.

5.5. La imatge de la restitució

Al final del cicle informatiu els mitjans publiquen les imatges de la restitució. Moltes vegades aquest trop es reprèn quan ja fa temps que ha finalitzat la tragèdia o el conflicte. Aquestes fotografies o bé anuncien el final de la crisi, en el primer cas, o bé mostren les actuacions que s'han realitzat per tal de tornar a la normalitat, en el segon. A San Francisco i a Tòquio, el 1906 i el 1923, respectivament, els mitjans van activar ràpidament aquest trop i van participar molt activament en el debat sobre el disseny de les noves ciutats que calia construir. En el cas de la covid-19, la restitució o resolució de l'escenari de crisi es va focalitzar a projectar els avantatges del vaccí que permetria immunitzar tota la població, la qual, d'aquesta manera, quedaria protegida de la pandèmia. En finalitzar el confinament del primer brot del coronavirus, es va poder observar la publicació de fotografies que anunciaven l'anomenada *nova normalitat*. El retorn de la gent al carrer i la represa de la feina i els negocis van ser els dos motius visuals que es van utilitzar per donar forma a aquest trop.

El Periódico va iniciar el trop de la restitució el dia 14 d'abril amb una imatge de treballadors de la construcció equipats amb mascaretes tornant a la feina, en un edifici de Màlaga. La fotografia pertanyia a Àlex Zea, d'EP. El dia 18 va publicar una fotografia, de Martí Fradera, d'una dona amb el seu fill sols passejant davant de l'Ajuntament de Barcelona, acompanyada d'un titular sobre l'inici del desconfinament per als menors d'edat. El diumenge 26 la portada va mostrar el mercat del Ninot en plena activitat, en una fotografia de Jordi Cotrina, i el 27 d'abril una imatge d'Emilio Morenatti, d'AP, va copsar tot de persones gaudint de l'aire lliure al moll de la Fusta de Barcelona (figura 11).

La Vanguardia també va anunciar el desconfinament i va celebrar el retorn a la *nova normalitat*, etiqueta que va afegir al peu de foto d'una de les seves imatges (vegeu la figura 12). En quatre dies consecutius, del 26 al 29 d'abril, les portades van girar al voltant d'aquest trop, focalitzat en la recuperació de l'activitat econòmica, la possibilitat de sortir al carrer i la reocupació col·lectiva de l'espai públic. El dia 26 d'abril la imatge escollida va mostrar una família al balcó de casa seva, expectant per sortir a passejar al carrer. L'endemà, la portada la va ocupar una vista panoràmica

1.50 € **el Periódico** 14 dimarts

LES AUTONOMIES NO SOCIALISTES ACCEPTEN DE MALA GANA

Retorn gradual a la feina sense totes les garanties

Patronals i sindicats alerten de falta de seguretat en empreses reactives | **L'oci i el turisme, els últims del procés** | **Les pimes hauran d'aver de pagar diners, els treballadors, que hi hagi infraccions sense control**

JOSE MANUEL PLAZUELO
CORRENTS DE PENOJA INFANTIL
«Som els liquidadors del virus, s'ha de tornar a produir»

PATRICIA RUIZ
MOLINS DE REUS
«Només atenem urgències, però el camp no para i es multiplica»

RAFAEL BENDINA
«La unió política és tan important com un medicament»

OLIVERO ESPARSA
El contagi cau al nivell previ al tancament total

CAIRELLI CLAUSSA
França allarga fins a l'11 de maig l'allament

1.50 € **el Periódico** 18 dissabte

ANUNCI DE SANITAT SENSE DATA CONCRETA

El desconfinament començarà pels nens

L'estrès posttraumàtic amenaça els infants de famílies vulnerables | **El Govern prepara el final de l'encís i el primer infant amb un programa de sortides limitades i sola protecció** | **La Generalitat es preocupa pel protagonisme a l'anunciar un pla similar per al qual no té competències**

ESTIU DE TORNAR
Una dona amb un fill de 4 anys camina amb el seu pare a la ciutat.

ESTIU I FINAL D'ANY, dues fases per reactivar l'economia
«Si ambdós períodes que s'activen, no hi haurà cap problema»

CRISI DE CONTINGENTS
Caos en la comptabilitat de malalts i difunts

EL FISCAL INVESTIGA les morts d'avis en almenys 38 centres
Les mesures de desinfecció acusen la Generalitat d'abandonament

2.50 € **el Periódico** 26 dimarts

ARRIBA EL MOMENT ESPERAT PER LES FAMÍLIES

L'hora dels més petits

EL PASSEJO
Els passejos curts de menors de 14 anys que s'incien avui cobren una nova etapa a Espanya contra el virus

EL GOVERN
permetrà anar al carrer i fer report a partir del 2 de maig i última un casu pla de desinfecció

RECONeixEMENT A UN COMPORTAMENT EXEMPLAR

EL PERIÓDICO dona un diploma als nens

BARCELONA
caccia més espai a vianants i ciclistes contra la Covid-19

EXPERIÈNCIA
Gal·lès
«Si no oferim seguretat, ens podem acomiadar dels turistes»

1.50 € **el Periódico** 27 dimarts

RELAXACIÓ EL PRIMER DIA AMB NENS
El compliment dels consells en algunes zones d'avaluar l'efectivitat de les passejades infantils d'una hora

Rebuig autonòmic de la desescalada per províncies

Sis presidents, entre ells els de Catalunya, Galícia i València, exigeixen actuar per zones sanitàries | **Les xifres de contagis causen fins a arribar a les registrades abans de l'estat d'alarma**

LES CARENÈNCIES DEL SISTEMA
van disparar la mortalitat als centres geriàtrics

TORNERS DE GROP
Gal·lès el 40% de contactes a caçar clacles per controlar l'epidèmia

Figura 11. Portades d'El Periódico corresponents als dies 14 d'abril (construcció a Màlaga, Àlex Zea, EP), 18 d'abril (dona amb nen, Martí Fradera), 26 d'abril (mercat del Ninot, Jordi Cotrina) i 27 d'abril (moll de la Fusta de Barcelona, Emilio Morenatti, AP).

Figura 12. Portades del diari La Vanguardia corresponents als dies 26 d'abril (família en un balcó, Àlex Garcia), 27 d'abril (Arc de Triomf, Àlex Garcia), 28 d'abril (operaris de la Seat, ACN) i 29 d'abril (passeig Marítim, Barcelona, Àlex Garcia).

Figura 13. Portades del diari *Ara* corresponents als dies 27 d’abril (passejada al carrer, Manolo García), 28 d’abril (Seat, Alejandro García, EFE) i 29 d’abril (família i avis, Cornellà de Llobregat, Xavi Bertral).

que mostrava nens i adults al passeig de Lluís Companys de Barcelona, amb l’Arc de Triomf i la ciutat al fons. Ambdues fotografies van ser fetes per Àlex Garcia. El dia 28, amb una imatge distribuïda per l’Agència Catalana de Notícies (ACN), el diari va retratar els treballadors que van tornar a la cadena de muntatge de cotxes de la Seat, a Martorell. I el dia 29, amb una altra fotografia d’Àlex Garcia, va mostrar diverses persones al passeig Marítim de Barcelona, prenent el sol. Entre elles, una sanitària passejant amb un refresc a la mà. La imatge anava acompanyada d’un peu de foto que deia: «Cap a una nova normalitat».

El diari *Ara* també va tancar el mes d’abril preconitzant la fi del confinament i la represa de l’activitat social i econòmica (figura 13). Es presenten tres portades que mostren les mateixes dimensions del trop: la recuperació col·lectiva de l’espai públic, el retorn gradual a l’activitat econòmica i el retrobament familiar. La fotografia seleccionada per a la portada del dia 27 d’abril, de Manolo García, va mostrar un gran nombre de famílies amb nens, carretons i bicicletes passejant. L’endemà, la imatge d’Alejandro García, d’EFE, va incidir en el retorn a la feina dels treballadors de la Seat. I el 29 d’abril, la portada va reproduir una foto de Xavi Bertral d’una mare i el seu fill mirant els seus avis des del carrer, mentre aquests els saludaven des del balcó de casa seva, a Cornellà de Llobregat.

5.6. Les víctimes i la seva representació

Es tracta d’un dels trops més importants que s’activen en la comunicació de les tragèdies. Històricament, els efectes de la destrucció i les víctimes han estat els dos trops imprescindibles en els reportatges visuals de catàstrofes. En totes les ocasions. Es tracta d’un trop ampli, sovint codificat amb subcategories. Engloba la representació dels morts, la lluita i la resistència, així com la imatge dels recuperats, els que sobreviuen.

La figura dels cossos morts de les víctimes no va aparèixer en els mitjans de comunicació que van donar cobertura als terratrèmols de Messina i San Francisco. Aquesta invisibilitat, segons Leikam (2019), va facilitar que s'utilitzés ben aviat el trop de la recuperació. Els cossos embolcallats o entre les runes van veure's només en la comunicació horitzontal, en les targetes postals que van editar els comerços fotogràfics. Els morts es van mostrar de forma explícita en la premsa durant els anys vint, en la cobertura del sisme de Puebla i Veracruz de 1920, i en la del de Tòquio de 1923. Posteriorment, assimilant formes establertes per la fotografia de guerra, les víctimes s'han representat, en molts casos, a partir de motius visuals fortament codificats, com, per exemple, el de la pietat, representat per la mare i el fill mort (Zarzycka i Kleppe, 2013).

La pandèmia de la covid-19 va restringir la representació de les víctimes mortals a la imatge dels taüts, decisió que va provocar un gran debat entre els fotoperiodistes de tot el món, que van qüestionar fortament aquesta invisibilitat forçada (Freixa i Redondo-Arolas, 2020a i 2022).

Sis portades del diari *Ara* permeten observar els tres aspectes més habituals del trop: la mort, la resistència i la recuperació (figura 14). El dia 18 de març va publicar una fotografia d'una pacient rere el vidre de la finestra d'un geriàtric d'Olesa de Montserrat, on la pandèmia va provocar nombroses morts. La fotografia era d'Alejandro García, de l'agència EFE. El dia 24 de març va ser la imatge de Cristina Calderer en la qual es veia com carregaven un taüt en un cotxe funerari a les portes de l'Hospital de Mataró. La portada del 27 de març, amb crèdit del mateix diari, va mostrar els passadissos de l'Hospital Universitari 12 d'Octubre de Madrid plens de pacients. El 4 d'abril Cristina Calderer va presentar el treball dels operaris de la funerària de Montjuïc. El 22 d'abril es va publicar la fotografia del transport d'un cadàver mitjançant una funda mortuòria a Harlem, Nova York. La imatge va ser feta per Andrew Kelly, de Reuters. El 30 d'abril, la portada de l'*Ara* la va ocupar una imatge de Cristina Calderer de la sortida d'un malalt de l'UCI entre els aplaudiments dels sanitaris, després d'haver estat ingressat durant un mes a l'Hospital Clínic de Barcelona.

Figura 14. Portades del diari *Ara* corresponents als dies 18 de març (residència geriàtrica, Alejandro García, EFE), 24 de març (trasllat de taüt, Cristina Calderer), 27 de març (Hospital Universitari 12 d’Octubre, *Ara*), 4 d’abril (funerària, Cristina Calderer), 22 d’abril (transport de cadàver a Nova York, Andrew Kelly, Reuters) i 30 d’abril (malalt d’UCI, Hospital Clínic de Barcelona, Cristina Calderer).

Quatre portades de *La Vanguardia* van permetre també copsar les variants d’aquest trop (figura 15). El dia 2 d’abril el diari va obrir amb una imatge d’Àlex Garcia en la qual es podien veure nombroses rengleres ordenades de taüts a l’aparcament del tanatori de Collserola, convertit en dipòsit de cadàvers del sistema sanitari català. L’endemà va publicar una fotografia de residents i assistents d’un centre geriàtric que miraven al carrer des de les finestres obertes. La fotografia que va encapçalar el diari el dia 7 d’abril, d’Ana Jiménez, va donar una mica d’espai a l’esperança en mostrar la reducció del nombre de pacients de l’Hospital del Mar de Barcelona. El 17 d’abril la imatge d’Àlex Garcia va presentar l’interior de la residència Los Tilos de Barcelona. En una habitació del geriàtric dos avis conversaven, ajudats per una assistent, amb els seus familiars mitjançant una videotrucada.

El Periódico també va publicar portades relacionades amb el trop de les víctimes i les seves variants (figura 16). El dia 30 de març la fotografia d’Amit Dave, de Reuters,

Figura 15. Portades del diari La Vanguardia corresponents als dies 2 d'abril (tanatori de Collserola, Àlex Garcia), 3 d'abril (residència geriàtrica, Àlex Garcia), 7 d'abril (Hospital del Mar, Ana Jiménez) i 17 d'abril (geriàtric Tilsos, Àlex Garcia).

Figura 16. Portades del diari *El Periódico* corresponents als dies 30 de març (tren amb migrants a l'Índia, Amit Dave, Reuters), 3 d'abril (Hospital Universitari Doctor Josep Trueta, fotografia institucional), 5 d'abril (dona guarida, Jordi Cotrina), 17 d'abril (tanatori de Collserola, Ferran Nadeu), 23 d'abril (UCI de l'Hospital de la Vall d'Hebron, Ferran Nadeu) i 30 d'abril (carícies de vidre al geriàtric, Thierry Roge, DPA).

va mostrar treballadors migrants amuntegats en un vagó de tren, a l'Índia, en el viatge de retorn als seus pobles després de perdre la feina. En la portada del 3 d'abril, distribuïda pel servei de premsa de l'Hospital Universitari de Girona Doctor Josep Trueta, s'hi podia veure una pacient conversant amb els seus familiars a través d'una tauleta digital, ajudada per una sanitària. Tres setmanes després de l'inici del confinament, el dia 5 d'abril, el diari va publicar una portada reconfortant. La fotografia de Jordi Cotrina va mostrar una dona somrient, fent el signe de la victòria amb els dits, després d'haver superat la quarantena. Dies més tard, el 17 d'abril, l'aparcament del tanatori de Collserola ple de taüts, fotografiats per Ferran Nadeu, va ocupar la primera pàgina. El 23 d'abril el mateix fotògraf va poder entrar a l'UCI de l'Hospital de la Vall d'Hebron. Hi va realitzar la imatge que l'endemà va ser portada: els sanitaris tractant un pacient greu dins l'UCI. *El Periódico* va finalitzar el mes pu-

blicant una fotografia de Thierry Roge, de l'agència alemanya de premsa DPA, d'un home i una dona fent-se una carícia a través d'una pantalla en un geriàtric belga.

5.7. Resultats de les entrevistes i anàlisi dels actors implicats

La pandèmia va posar de manifest els rols que han adquirit els actors implicats en la informació: els mateixos mitjans, els fotoperiodistes i redactors, les agències d'informació i els gabinets de comunicació de les empreses. La pandèmia va mantenir el sistema sanitari en el focus informatiu durant les setmanes de confinament. Durant els primers dies d'aquest període, el control de la informació va condicionar com la població confinada a casa construïa el relat de la tragèdia.

En l'informe *Una pandèmia a cegues* (Aguiló, 2020), sis fotoperiodistes expliquen les dificultats que van tenir per fotografiar com estava afectant la covid-19 a la població. Denuncien com se'ls va negar l'accés als escenaris més crítics: les urgències dels hospitals, les UCI i els interiors dels centres geriàtrics infectats. Durant tot el mes de març els fotoperiodistes no van poder copsar què estava passant a la zona zero de la pandèmia.

Certament, el repàs de les portades i els reportatges dels diaris analitzats en aquesta investigació mostren fotografies preses majoritàriament des del carrer, i no és fins a finals del confinament que comencem a veure fotografies d'interiors de centres socio-sanitaris. La invisibilitat informativa sembla que va ser consensuada per les autoritats polítiques i sanitàries. El president de Col·legi de Metges de Catalunya, Jaume Padrós, entrevistat per *El Nacional*, confirmava el bloqueig periodístic: «No crec que ensenyant imatges impactants de persones intubades a l'UCI puguem aprendre, de fet, no crec que s'hagin de mostrar. El que cal és informar més, traslladar la responsabilitat a la ciutadania i seduir, convèncer els ciutadans» (Casas, 2020: 1).

En la taula de la figura 17 s'han ordenat cronològicament totes les cobertures fotogràfiques realitzades a les UCI dels hospitals catalans publicades en els mitjans de comunicació analitzats. S'han agrupat els reportatges que han fet els fotoperiodistes per colors: en verd, les fotografies institucionals; en blau, els treballs realitzats o distribuïts per agències de notícies, i en taronja, els reportatges fets per mitjans de comunicació. És molt significatiu que fins ben entrat el mes d'abril tota la cobertura fotogràfica de les UCI catalanes la van produir fotògrafs institucionals o fotògrafs d'agències de notícies. Com s'hi pot veure, durant les dues primeres setmanes de confinament, cap mitjà de comunicació ni agència de notícies no va poder entrar als centres mèdics per fotografiar-los. Les úniques imatges que es van veure publicades són les que va realitzar Francisco Avia, fotògraf de l'equip de comunicació de l'Hospital Clínic de Barcelona. El conjunt de fotografies, format per quaranta-set imatges i titulat *Atenció casos de coronavirus*, es va posar a disposició de tots els mitjans de comunicació amb una llicència Creative Commons 2.0, és a dir, es va permetre l'ús lliure de les imatges, sempre que s'informés de l'autoria i no se'n realitzessin obres derivades. S'hi pot veure el personal sanitari vestint-se amb els protectors especials, prenent mostres PCR, fent anàlisis i preparant les cambres de l'hospital.

PERE FREIXA I MAR REDONDO-AROLAS

Data	UCI Hospital / Cobertura fotoperiòdística		
MARÇ 13 *	Anunci estat alarma a Espanya		
14 *			
15 *			
16 *	UCI Hospital Clinic / Francisco Avia / HCB		
17 *			
18 *			
19 *			
20 *			SETMANA 1
21 *			
22 *			
23 *			
24 *			
25 *			
26 *			SETMANA 2
27 *	UCI Trias i Pujol / Anna Surinyachs / AP		
28 *			
29 *			
30 *	UCI Hospital Clinic / Francisco Avia / HCB		
31 *	Hotel Plaza, Hospitalitzat / Francisco Avia / HCB		
ABRIL 1 *	UCI Vall d'Hebron / Ricardo Garcia Vilanova / AFP	UCI Bellvitge / Laura Figuls / ACN	UCI Trias i Pujol / Felipe Dana / AP
2 *	UCI Sant Pau / Àngel Garcia / Bloomberg	UCI Josep Trueta / HUJT / ACN / EP	
3 *			SETMANA 3
4 *	Hotel Melià hospitalitzat / Pau Barrena / AFP		
5 *			
6 *	UCI Hospital Clinic / Francisco Avia / HCB / ACN	UCI Vall d'Hebron / Pau Barrena / AFP	UCI Josep Trueta / Departament de Salut / ACN
7 *			
8 *	UCI Trias i Pujol / Enric Fontcuberta / EFE		
9 *	UCI Hospital Clinic / Ana Jiménez / La Vanguardia	UCI Bellvitge / David Ramos / Getty	
10 *			SETMANA 4
11 *			
12 *			
13 *			
14 *			
15 *	UCI Hospital del Mar / David Ramos / Getty	UCI Hospital del Mar / Laura Figuls / ACN	UCI Hospital del Mar / Alejandro Garcia / EFE
16 *			SETMANA 5
17 *			
18 *	UCI Josep Trueta / Glòria Sánchez / Europa Press		
19 *	UCI Sant Pau / Xavier Bertral / Ara		
20 *			
21 *			
22 *	UCI Hospital Clinic / Ricardo Garcia Vilanova / AFP	UCI Vall d'Hebron / Ferran Nadeu / El Periòdic	UCI Josep Trueta / HUJT / ACN
23 *			SETMANA 6
24 *	UCI Hospital de Manresa, Althaia / Althaia / ACN		
25 *			
26 *			
27 *	UCI Hospital Clinic / Cesc Maymó / Getty		
28 *			
29 *	UCI Hospital Clinic / Xavier Herrero / SOPA Images	UCI Hospital Clinic / Cristina Calderer / Ara	
30 *	UCI Hospital Igualada / Marc Teixidó / TV3		
			SETMANA 7

Figura 17. Taula de les cobertures fotogràfiques realitzades en els principals hospitals catalans durant les set primeres setmanes de la pandèmia. S'ha utilitzat una escala de tres categories: institucionals (verd), agències de notícies (blau) i mitjans de comunicació (taronja).

Font: Elaboració pròpia.

Xavier Francàs, cap de Comunicació de l'Hospital Clínic de Barcelona, relata com van actuar a l'inici del confinament:

Al principi, quan va començar la covid-19, ningú en sabia res. Ni el doctor Trilla. Nosaltres érem l'hospital de referència. De seguida es va tancar l'aixeta a què entressin mitjans als hospitals. Aleshores, nosaltres vam decidir que enviàrem bruts a tots els mitjans. Cada setmana, Francisco Avia anava per tot l'hospital. Anava a les UCI, a les sales, es vestia d'astronauta, feia fotos de tot, perquè també volíem documentar-ho [...]. Ho vam enviar a tots els mitjans i també a agències internacionals. Va funcionar molt bé, la veritat. Les fotos d'en Francisco Avia han sortit a mitjans xinesos, coreans i japonesos, i també al *Financial Times*. (Entrevista a Xavier Francàs, 2021)

La falta de coneixement sobre el virus, la seva perillositat i la manca de material sanitari per equipar els periodistes són arguments que van esgrimir també els centres sanitaris per prohibir l'accés als fotògrafs. David Collantes, cap de premsa de l'Hospital del Mar de Barcelona, ho explica així:

La gestió comunicativa dels primers mesos o setmanes de la pandèmia va ser molt dura [...] entenc la queixa dels fotoperiodistes, sobretot que no se'ls deixés entrar als hospitals, però és que no era una cosa que decidís Comunicació. Mèdicament, en una situació en què coneixíem poca cosa del virus amb què estàvem, que patíem, es va decidir que era un risc deixar entrar als mitjans. (Entrevista a David Collantes, 2021)

El fotògraf Àngel García ho corrobora:

Tots els discursos dels caps de Comunicació deien el mateix: prioritzen la feina que estaven fent els treballadors sanitaris i el dret a la intimitat dels pacients. (Aguiló, 2020: 7)

Alguns professionals van decidir prescindir de les UCI i dedicar-se a fotografiar altres aspectes que la covid-19 estava provocant. És el cas, per exemple, d'Emilio Morenatti, fotògraf d'AP, el qual va retratar l'afectació en les persones sense sostre de la ciutat de Barcelona:

En els xats dels fotògrafs es comenta que no ens deixen entrar a les UCI, que no ens deixen entrar enlloc. Em sento una mica frustrat per no poder fer aquesta feina, però el que faig és centrar-me en els sensesostre. Durant dies ni intento entrar perquè la cosa està complicada i sabia que estaria encara molt més complicada. (Entrevista a Emilio Morenatti, 2021)

David Ramos, de Getty Images, va ser dels pocs fotoperiodistes que van qüestionar l'interès informatiu d'aquestes imatges per l'impacte que podien tenir en els moments de crisi, si bé considerava que era convenient fer-les. Defensava l'existència d'un doble moment informatiu, el de la notícia i el de la documentació:

La demanda d'aconseguir imatges de gent morint a una UCI era tremenda. Aquesta tensió, ara mateix, ja ha passat [...]. Hi ha una corba claríssima de tensió informativa que quan comença a decaure permet que creixi la documental, la històrica. Les imatges tenen això. Aquest grau de potència documental, que, a vegades, la potència informativa fa desaparèixer [...]. Hi ha imatges que ara, després de tres mesos, començaré a publicar perquè quedin com a document. (Entrevista a David Ramos, 2020)

Finalment, el dia 27 de març la fotògrafa Anna Surinyach va accedir a l'Hospital Trias i Pujol de Badalona. Una selecció de les seves fotografies les va distribuir l'agència AP. Pocs dies més tard, Surinyach va publicar al seu compte de Twitter: «En can Ruti han casi triplicado las camas de UCI. El trabajo que realizan los trabajadores sanitarios merecería un aplauso cada hora» (Surinyach, 2020).

6. Conclusions

Finalment, voldríem finalitzar aquest estudi amb les conclusions següents:

1. La cobertura fotoperiodística dels principals mitjans impresos sobre la pandèmia de la covid-19 ha posat de manifest la perpetuació dels trops fotogràfics de les tragèdies. Aquests recursos visuals s'han mostrat novament eficaços per articular les diferents dimensions que ha tingut la crisi. Han servit per identificar visualment els efectes, les víctimes, la presència d'herois anònims, la solidaritat, el lideratge i el retorn a la normalitat.

2. L'ús de trops fotogràfics va estar present en els tres mitjans analitzats. A mesura que van anar passant setmanes, uns trops van guanyar presència, mentre que d'altres progressivament van anar desapareixent de les pàgines dels diaris, com va ser el cas de les imatges del lideratge, omnipresents els primers dies i desaparegudes després d'un mes de pandèmia.

3. Constatem com en situacions de crisi els trops permeten bastir relats simplificats, acrítics. Les queixes dels fotoperiodistes reclamant poder accedir als escenaris de la pandèmia van xocar amb les restriccions institucionals. Aquesta negativa va impedir la possible mirada crítica dels fotoperiodistes (Aguiló, 2020; Freixa i Redondo-Arolas, 2020c).

4. L'estudi exploratori ha permès detectar canvis importants en l'ecosistema informatiu al voltant dels actors que realitzen, subministren i condicionen l'accés a la informació visual dels esdeveniments. El creixent pes dels responsables de comunicació de les grans institucions, la major presència de fotògrafs d'agència i, en conseqüència, la cada vegada menor presència de professionals independents cobrint els escenaris de crisi provoquen una alarmant pèrdua de mirades crítiques.

5. En aquest sentit, la dualitat plantejada pel fotògraf David Ramos entre l'interès informatiu o documental de les imatges accentua la tensió existent entre una visió il·lustrativa de la fotografia, còmoda amb els trops i dominant en els mitjans de comunicació, i una altra en què les imatges construeixen relats crítics sobre la realitat i permeten a la ciutadania eixamplar la seva visió del món, fent evident el combat ideològic (Rosler, 2007) que poden exercir les fotografies en els mitjans de comunicació. ●

Nota

I1 Aquesta comunicació forma part del projecte de recerca «Narración interactiva y visibilidad digital en el documental interactivo y el periodismo estructurado», RTI2018-095714-B-C21 (MICINN/FEDER), Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats (Espanya), i «Poéticas liminales en el mundo contemporáneo: creación, formación y compromiso social», PID2019-104628RB-I00 (MICINN/FEDER), Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats (Espanya).

Bibliografia

- AGUILÓ, B. (2020). *Una pandèmia a cegues. Conseqüències del bloqueig fotoperiòdic durant les primeres setmanes de confinament per la Covid-19*. Barcelona: Grup de Periodistes Ramon Barnils: Fundació Catalunya Fons.
- ARGUIÑANO, J.-L.; GOIKOETXEA-BILBAO, U. (2020). «Análisis de los titulares y las fotografías de portada en España en el contexto de la crisis del coronavirus: protagonistas, frames y lenguaje bélico». *Revista de Comunicación y Salud* [en línia], 10 (2), p. 1-23. <[https://doi.org/10.35669/rcys.2020.10\(2\).1-23](https://doi.org/10.35669/rcys.2020.10(2).1-23)>.
- BAEZA, P. (2001). *Por una función crítica de la fotografía de prensa*. Barcelona: Gustavo Gili.
- CASAS, N. (2020). «Padrós: Debemos prepararnos, las próximas cuatro semanas serán muy duras». *El Nacional* [en línia] (25 octubre). <https://www.elnacional.cat/es/salud/padros-medico-coronavirus-setmanes-dures-colegio_549741_102.html> [Consulta: 30 desembre 2021].
- CASERO-RIPOLLÉS, A. (2020). «Impacto del covid-19 en el sistema de medios. Consecuencias comunicativas y democráticas del consumo de noticias durante el brote». *Profesional de la Información* [en línia], 29 (2), p. e290223. <<https://doi.org/10.3145/epi.2020.mar.23>>.
- CERVIO, A. (2020). *En cuarentena, en casa: Prácticas y emociones durante el aislamiento social, preventivo y obligatorio por COVID-19 en hogares urbanos de Argentina*. Buenos Aires: Centro de Investigaciones y Estudios Sociológicos.
- COMUNICACIÓ21 (2021). «La caiguda de la difusió dels diaris impresos s'intensifica». *Comunicació21* [en línia]. <<https://comunicacio21.cat/a-fons/la-caiguda-de-la-difusio-dels-diaris-impresos-sintensifica/>> [Consulta: 30 desembre 2021].
- DAVARA, J.; LÓPEZ, P.; MARTÍNEZ-FRESNEDA, H.; SÁNCHEZ-RODRÍGUEZ, G. (2004). *España en portada*. Madrid: Fragua.
- FONTANA, L. (2020). «Pandemia y rearticulación de las relaciones sociales». *Perifèria: Revista de Recerca i Formació en Antropologia* [en línia], 25 (2), p. 101-114. <<https://doi.org/10.5565/rev/periferia.770>>.
- FREIXA, P.; REDONDO-AROLAS, M. (2020a). «COVID-19, medios de comunicación y fotografía. ¿Una crisis sin víctimas?». *A: Desinformación y credibilidad en el ecosistema digital. Actas del XII Congreso Internacional de Ciberperiodismo*. Bilbao: Euskal Herriko Unibertsitatea / Universidad del País Vasco: Argitalpen Zerbitzua / Servicio Editorial, p. 198-216.
- (2020b). «De *El Dictamen* al mundo: el periplo de las primeras fotografías del terremoto de 1920». *Balajú* [en línia], 12, p. 98-129. <<https://doi.org/10.25009/blj.v0i12.2612>>.
- (2020c). «Seducción, propaganda y mirada crítica: la fotografía y el retrato del poder». A: PONT, C.; GUTIÉRREZ-RUBI, A. (ed.). *Instagram en la estrategia de construcción de liderazgo político*. Barcelona: Gedisa, p. 23-48.
- (2022). «Mirando al mar. Tropos visuales de resiliencia y superación en la COVID-19». *Arte, Individuo y Sociedad* [en línia], 34 (2), p. 777-798. <<https://dx.doi.org/10.5209/aris.75517>>.
- GARCÍA-GÓMEZ, A. (2006). «La estructura narrativa de sucesos catastróficos en los medios de comunicación». A: I Jornada sobre Gestión de Crisis. La Coruña: Universidade da Coruña, p. 125-134.
- GERRING, J. (2017). *Case study research: Principles and practices*. 2a ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- GÖRGEN, C. (2020). «Everyday photography? Politicizing a "vernacular" photo album of the San Francisco earthquake and fire of 1906». *Interfaces* [en línia], 44, p. 29-51. <<https://doi.org/10.4000/interfaces.1458>>.
- GUBRIUM, J. F.; HOLSTEIN, J. A. (2002). *Handbook of interview research: Context and method*. Thousand Oaks; Londres; Nova Delhi: Sage.

PERE FREIXA I MAR REDONDO-AROLAS

- JACKSON, J. H. (2011). «Envisioning disaster in the 1910 Paris flood». *Journal of Urban History*, 37 (2), p. 176-207.
- JUNEJA, M.; SCHENK, G. J. (2014). *Disaster as image: Iconographies and media strategies across Europe and Asia*. Regensburg: Schnell & Steiner.
- JUNG, J. Y. (2019). «Socio-psychological recovery from disasters through the neighborhood storytelling network: Empirical research in Shinchimachi, Fukushima». *International Journal of Communication* [en línia], 13 (21), p. 5927-5947. <<https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/11145>> [Consulta: 30 desembre 2021].
- KEDRA, J.; SOMMIER, M. (2018). «Children in the visual coverage of the European refugee crisis: A case study of the World Press Photo 2016». *Journal of Applied Journalism & Media Studies* [en línia], 7 (1), p. 37-58. <https://doi.org/10.1386/ajms.7.1.37_1>.
- KEMPF, J. (2011). «Picturing the catastrophe. News photographs in the first weeks after Katrina» [en línia]. *Hall Archive Ouvertes.fr*. <<https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00874994>> [Consulta: 30 desembre 2021].
- KIMMELMAN, M. (2020). «The great empty. Photographs by *The New York Times*». *The New York Times* [en línia] (23 març). <<https://www.nytimes.com/interactive/2020/03/23/world/coronavirus-great-empty.html>> [Consulta: 30 desembre 2021].
- LEKAM, S. (2019). «Of human seismographs: The multifaceted roles of pictures in the meaning making of earthquakes». *Open Cultural Studies* [en línia], 3, p. 485-493. <<https://doi.org/10.1515/culture-2019-0041>>.
- MACIÀ-BARBER, C. (2020). «COVID-19 en portada: radiografía ética de la cobertura fotográfica de la pandemia en España». *Revista Española de Comunicación en Salud* [en línia], 11, suplement, p. 42-58. <<https://doi.org/10.20318/recs.2020.5435>>.
- MASIP, P.; ARAN-RAMSPOTT, S.; RUIZ-CABALLERO, C.; SUAU, J.; ALMENAR, E.; PUERTAS-GRAELL, D. (2020). «Consumo informativo y cobertura mediática durante el confinamiento por el Covid-19: sobreinformación, sesgo ideológico y sensacionalismo». *El Profesional de la Información* [en línia], 29 (3), p. e290312. <<https://doi.org/10.3145/epi.2020.may.12>>.
- MAYER, A. (2008). «Aesthetics of catastrophe». *Public Culture* [en línia], 20 (2), p. 177-191. <<https://doi.org/10.1215/08992363-2007-022>>.
- MCCORMICK, L. (2020). «Marking time in lockdown: Heroization and ritualization in the UK during the coronavirus pandemic». *American Journal of Cultural Sociology* [en línia], 8, p. 324-351. <<https://doi.org/10.1057/s41290-020-00117-8>>.
- NIELSEN, R. K.; FLETCHER, R.; NEWMAN, N.; BRENNEN, J. S.; HOWARD, P. N. (2020). *Navigating the «infodemic»: How people in six countries access and rate news and information about coronavirus*. Oxford: Reuters Institute.
- ONETTO, M. (2018). *Discursos desde la catástrofe. Prensa, solidaridad y urgencia en Chile, 1906-2010*. Santiago de Xile: Acto.
- PÉREZ-DAZA, J. (2020). «Imágenes, metáforas y representaciones visuales de la pandemia COVID-19». *Temas de Comunicación*, 4, p. 33-53.
- PINTOR, I. (2020). «Iconografías de la pandemia». *CCCBLAB* [en línia] (28 abril). <<https://lab.cccb.org/ca/iconografies-de-la-pandemia/>> [Consulta: 30 desembre 2021].
- ROSNER, M. (2007). *Imágenes públicas. La función política de la imagen*. Barcelona: Gustavo Gili.
- STAKE, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks; Londres; Nova Delhi: Sage.
- TAYLOR, W. M. (2016). «Assembling ruin: Rubble photography of the 1908 Messina earthquake». *Transformations: Journal of Media, Culture & Technology*, 28.
- WEISENFELD, G. (2012). *Imaging disaster. Tokyo and the visual culture of Japan's great earthquake of 1923*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press.
- WENGRAF, T. (2001). *Qualitative research interviewing: Biographic narrative and semi-structured methods*. Thousand Oaks; Londres; Nova Delhi: Sage.
- WILKES, R. (2016). «Political conflict photographs and their keyword texts». *Journalism Studies* [en línia], 17 (6), p. 703-729. <<https://doi.org/10.1080/1461670X.2015.1006908>>.
- XIFRA, J. (2020). «Comunicación corporativa, relaciones públicas y gestión del riesgo reputacional en tiempos del Covid-19». *Profesional de la Información* [en línia], 29 (2), p. e290220. <<https://doi.org/10.3145/epi.2020.mar.20>>.
- YIN, R. K. (2013). *Case study research: Design and methods*. 5a ed. Thousand Oaks; Londres; Nova Delhi: Sage.
- ZARZYCKA, M.; KLEPPE, M. (2013). «Awards, archives, and affects: Tropes in the World Press Photo contest 2009-11». *Media, Culture & Society*, 35 (8), p. 977-995. <<https://doi.org/10.1177/0163443713501933>>.